Les neiges du Kilimandjaro

a film by Robert Guédiguian

ЕВРОПЕЙСКИ ПАРЛАМЕНТ PARLAMENTO EUROPEO EVROPSKÝ PARLAMENT EUROPA-PARLAMENTET
EUROPÄISCHES PARLAMENT EUROOPA PARLAMENT ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ EUROPEAN PARLIAMENT
PARLEMENT EUROPÉEN PARLAIMINT NA hEORPA PARLAMENTO EUROPEO EIROPAS PARLAMENTS
EUROPOS PARLAMENTAS EURÓPAI PARLAMENT IL-PARLAMENT EWROPEW EUROPEES PARLEMENT
PARLAMENT EUROPEJSKI PARLAMENTO EUROPEU PARLAMENTUL EUROPEAN
EURÓPSKY PARLAMENT EVROPSKI PARLAMENT EUROOPAN PARLAMENTTI EUROPAPARLAMENTET

DIRECTOR
Robert Guédiguian

CAST
Ariane Ascaride
Jean-Pierre Darroussin
Gérard Meylan
Marilyne Canto
Grégoire Leprince-Ringuet
Anaïs Demoustier
Adrien Jolivet

SCREENPLAY
Robert Guédiguian, **Jean-Louis Milesi**
CINEMATOGRAPHER
Pierre Milon
EDITING
Bernard Sasia

CO-PRODUCTION
Agat Films & Cie / Ex Nihilo
France 3 Cinéma
La Friche Belle de Mai
SALES AGENT
Films Distribution

DURATION
107 min.
COUNTRY
France
YEAR
2011

Snön på Kilimanjaro

ETT STUDIEMATERIAL FRÅN KULTURCENTRET LES GRIGNOUX AV *MANON QUOILIN*

Filmen ”Snön på Kilimanjaro” (*Les Neiges du Kilimandjaro*), som är inspirerad av Victor Hugos dikt ”Les pauvres gens”, handlar om en uppsättning värderingar som hotas och som gradvis återupprättas tack vare filmens par Michel och Marie-Claire, som spelas av skådespelarna Jean-Pierre Darroussin och Ariane Ascaride, som tillsammans med skådespelaren Gérard Meylan är regissören Robert Guédiguians favoritskådespelare. Sin vana trogen levererar Guédiguian som filmare en engagerad och närmast militant film, som ifrågasätter samhället och dess utveckling.

Värderingar som försvaras i filmen

Filmen inleds med en rätt så plågsam scen: Michel är fackföreningsrepresentant och har i uppdrag att slumpmässigt välja ut tjugo personer som omedelbart ska avskedas. När han läser upp sitt eget namn tittar hans kollega på honom med en frågande och närmast anklagande blick. Kollegan, som också är hans bästa vän, kritiserar snart Michel för att han lade sitt eget namn i urnan trots att han tack vare sin ställning som fackföreningsrepresentant var skyddad mot avsked. Michel svarar att han inte ville utnyttja några privilegier och avslöjar därmed sin strävan efter rättvisa och opartiskhet. Detta korta samtal bidrar inte särskilt mycket till att driva berättelsen framåt, men ger regissören tillfälle att presentera filmens karaktärer och huvudämne. Öppningsscenen slår därmed omedelbart an tonen för den historia som berättas: filmen handlar om de **värderingar** som vissa av filmens karaktärer försvarar men som utsätts för hårda prövningar under berättelsens gång.

En kväll då Michel och Marie-Claire har bjudit hem vänner tränger sig två män med rånarluvor med våld in hos dem för att stjäla reskassan för parets semester i Kilimanjaro. Michel och Marie-Claire förstår ingenting. Varför valde rånarna att ge sig på just dem? Vad har de gjort för att förtjäna något sånt här? Det våldsamma rånet rubbar alltså alla de värderingar som paret slagits för hela livet genom att placera Michel och Marie-Claire i en situation som de upplever som extremt orättvis och obegriplig.

När Michel får reda på att en av rånarna är Christophe, en av de unga 20 anställda som slumpmässigt valdes ut i början av filmen, förstår han ännu mindre. För honom befinner sig de avskedade personerna alla i samma situation och borde därför normalt sett känna enighet och solidaritet. Det var också därför Michel och Marie-Claire hade bjudit in alla de avskedade till festen för att fira att de varit gifta i 30 år, för att de skulle ha trevligt tillsammans. Michel såg alltså Christophe som ”en av oss”, eftersom de arbetade på samma företag och avskedades samtidigt. Senare, när båda söker arbete, försöker Michel för övrigt att uppmuntra Christophe, då han vid den tidpunkten ännu inte vet vad Christophe har gjort.

När de konfronteras med varandra på polisstationen efter att Christophe gripits, förklarar Michel tydligt hur orättvist behandlad han känner sig: ”Vi arbetade tillsammans och fick sparken samtidigt. Och du rånar mig?” Rånet är en våldsam och orättvis handling, men som fackföreningsrepresentant ser Michel framför allt rånet som ett hån mot den solidaritetsprincip som borde råda mellan alla arbetstagare. Michel överger den solidaritet som inte längre finns och anmäler sin angripare enligt den abstrakta principen om en rättvisa som är lika för alla och som straffar alla olagliga handlingar.

Det är dock uppenbart att filmen inte bara visar händelseförloppet ur en synvinkel, och det framgår ganska snart, omedelbart efter inbrottet, vilka motiv som Christophe kan ha haft. Efter att kameran visat Christophe i rånarluva vid inbrottet, får man se honom fly sin väg in i stadens mörka gränder. Christophe tar av sig rånarluvan och kliver på bussen för att åka hem och ta hand om sina småbröder. Därmed avslöjas angriparens identitet, och genom att visa relationen med hans familj ger regissören honom en personlighet och gör honom mer mänsklig.

När Christophe har pengarna som han stulit av Michel och Marie-Claire betalar han sina skulder till fastighetsmäklaren och går och handlar för att kunna laga mat till sina småbröder. Hans vilja att tillgodose sina närmastes grundläggande behov gör därför våldsdådet lätt att förstå för åskådaren, även om det naturligtvis inte är moraliskt försvarbart.

Michel känner sig djupt orättvist behandlad på grund av angreppet, men samtalet med Christophe på polisstationen gör att han förstår vilken situation denne befinner sig i. Trots att de båda befinner sig i en snarlik situation eftersom de blivit avskedade, finns det grundläggande skillnader mellan deras levnadsvillkor. Michel har fått en resa till Tanzania av sina vänner och sin familj, han kommer att få ersättning av fackföreningen och delar sitt liv med en person som har ett arbete, men Christophe saknar ekonomisk trygghet och måste ta hand om

sina båda småbröder, både när det gäller deras skolgång och ekonomiskt. Christophe försvarar därför sin handling genom att hänvisa till dessa ojämlika villkor. Även om man inte kan dra några säkra slutsatser om regissörens exakta ståndpunkt, anar man att han genom att ge den unge mannens resonemang så stort utrymme vill ifrågasätta den spontana övertygelsen hos Michel och hans fru: lever de verkligen enligt **värderingarna rättvisa och jämställdhet som** de tycks försvara?

Med utgångspunkt i denna insikt och trogna sina övertygelser försöker Michel och Marie-Claire var och en på sitt sätt att återupprätta den uppsättning värderingar som de trott på och som rubbats genom angreppet av en person som de trodde liknade dem, men som de upptäckt lever under mycket svåra omständigheter. Michel drar tillbaka sin anmälan och erbjuder sig på ett aningen klumpigt sätt att hjälpa Christophe, som dock kategoriskt vägrar att ta emot hans hjälp som han säkert uppfattar som olämplig och kanske förödmjukande. Michel beslutar sig därför för att hjälpa Christophes familj ekonomiskt med hjälp av pengarna från biljetterna för resan till Tanzania. Marie-Claire tar sig an Christophes småbröder Martin och Jules med uppmärksamhet och ömhet, eftersom de praktiskt tagit övergavs när Christophe greps. Slutligen vill paret adoptera de båda små barnen.

Inställningen hos huvudpersonerna i filmen kan beskrivas med begreppen *generositet, ömsesidig hjälp, vänlighet* och *godhet*, men filmen försvarar även värderingar med mer allmän räckvidd. *Generositet* och *vänlighet* förknippas med gärningar och handlingar som utförs inom ramen för relativt snäva relationer individer emellan, medan begreppet **solidaritet** snarare hänför sig till ett större eller mindre kollektiv.

Flera faktorer visar nämligen att Michel och Marie-Claire inte enbart agerar utifrån personliga överväganden, dvs. medkänslan med två barn som lämnats att klara sig själva, och att deras agerande bygger på ideal som genomsyrar **hela det samhälle** som de lever i. Michel presenteras därför från början som fackföreningsrepresentant, vilket betyder att han försvarar alla arbetstagare, även om denna roll även ger honom vissa fördelar (som exempelvis skydd från att bli avskedad). I filmens öppningsscen skriver dock Michel, av solidaritet och känsla för rättvisa, sitt eget namn på listan över personer som kan avskedas. När han konfronteras med Christophe på polisstationen betonar Michel för övrigt deras snarlika sociala villkor, men Christophe påtalar andra, mindre tydliga, olikheter. Solidariteten som värde vacklar alltså, vilket framgår av de många frågor som Michel och Marie-Claire ställer sig: Har de blivit ”småborgerliga”? Förtjänar de att leva så bekvämt som de gör? Vilka har de egentligen blivit? Michels och Marie-Claires agerande – som deras barn inte förstår sig på och som slutligen får stöd av deras båda vänner Raoul och Denise – kan dock knappast tolkas som

något annat än ett försök att återupprätta denna **solidaritet**, trots att den har urholkats och ställts mot en ny verklighet i form av till exempel de svåra levnadsvillkor som unga arbetare som Christophe lever under.

Snön på Kilimanjaro handlar alltså om solidaritet och framför allt om **klassolidaritet mellan arbetare**, men man bör ändå analysera närmare hur denna solidaritet hotas eller rubbas: handlar det bara om hur en person som Christophe agerar? Eller belyser filmen andra fenomen, andra utvecklingar och andra **djupgående samhällstendenser** som påverkar Michels och Marie-Claires syn på denna solidaritet?

Offrens reaktioner

Michel känner sig djupt orättvist behandlad efter angreppet. I likhet med de tre övriga offren vill han att rättvisa ska skipas och att de ansvariga ska få betala för sina handlingar. Under berättelsens gång visas sedan karaktärernas olika reaktioner som styrs av deras personligheter och hjärtefrågor.

När Michel gjort sin anmälan försöker han ta reda på mer om sin angripares levnadsvillkor. Han inser då att angriparen också befinner sig i en orättvis situation, och blir medveten om de uppenbart negativa följderna av anmälan. Även om han inte säger det uttryckligen är hans handlingar ett sätt att be Christophe om ursäkt. Han vill alltså rätta till sitt misstag, göra det ogjort och dra tillbaka sin anmälan, men eftersom anmälan redan har gjorts ändrar det inte den situation som Christophe befinner sig i. Även om Christophe vägrar att ta emot Michels hjälp gör Michel i en anda av solidaritet allt i sin makt för att Christophes bröder ska få allt de behöver.

Marie-Claire, som styrs av sin vilja att förstå vad som hänt, utforskar i sin tur snabbt Christophes värld för att ta reda på vad som kan ha fått honom att göra något sådant. Efter att ha träffat Christophes mamma förstår Marie-Claire att hon inte kan ta hand om småbarnen och bestämmer sig då för att göra det själv. Till skillnad från Michel, som försöker föra en dialog med Christophe och få honom att förstå att han har agerat felaktigt, argumenterar inte Marie-Claire och föredrar att först försöka förstå hela situationen genom att bland annat besöka den unge mannens lägenhet, där hon för en närmast naiv diskussion med hans båda bröder och flickvän och till sist försöker samtala med hans mamma. Marie-Claire går med andra ord mycket mer konkret tillväga än Michel, som först tycks vara styrd av generella principer och tämligen allmänna lösningar (som att ge bort hela reskassan), även om han till sist liksom sin fru vill adoptera Christophes båda småbröder.

Marie-Claires syster Denise reagerar däremot oerhört starkt på det angrepp som de fyra utsatts för. Hon kan inte kontrollera sina fysiologiska reaktioner, och lyckas under de efterföljande dagarna och veckorna inte övervinna sin rädsla och går in i ett slags depression. Denna reaktion kan tyckas överdriven för personer som aldrig

har upplevt en liknande traumatisk situation, men erfarenheten visar att en stor andel av offren för våldsangrepp inte lyckas övervinna den fruktan som angreppet på deras fysiska eller moraliska integritet väcker, och att de därför drabbas av olika problem (sömn- och uppmärksamhetsrelaterade och känslomässiga problem), så kallad posttraumatisk stress. Det antyds i slutet av filmen att Denise slutligen lyckas ta sig ur detta depressiva tillstånd tack vare Michel och Marie-Claire, som genom sin gemensamma insats återupprättar den solidaritet som de alla tror på och åter gör den värld de lever i meningsfull.

Medan Marie-Claire och Michel känner förståelse och förlåtelse och Denise uppvisar bräcklighet, reagerar Raoul helt annorlunda och känner främst hämndlystnad. Han står inte ut med att personer som står honom nära har utsatts för lidande, särskilt hans fru som inte lyckas komma över den känslomässiga chocken över angreppet. Han vill därför att Christophe ska få betala för sin handling. Det är tydligt att Raoul också resonerar mycket kring sitt val, särskilt i samtalet med Michel i hamnen, även om Raouls resonemang skiljer sig helt från Michels. Också här visar erfarenheten att hämndkänslor är den vanligaste eller dominerande känslan hos personer som har utsatts för angrepp eller våld: oförmågan att förstå och känslan av att ha blivit orättvist behandlad är de vanligaste reaktionerna, vilket lätt skapar en mer eller mindre utpräglad hämndlystnad.

Mot den bakgrunden förstår man därför hur ovanlig Michels och Marie-Claires reaktion är:

när regissören visar oss de båda karaktärernas (parallella) handlingar ser vi händelsen ur deras synvinkel och kan slutligen förstå deras känslor. Det är förmodligen också därför deras egna barn, som inte har haft inblick i denna utveckling, inte förstår varför de vill adoptera angriparens småbröder.

Beträffande Denise och Raoul kan man anta att deras långvariga vänskap är starkare än oförmågan att förstå och att det val som deras vänner gjort framför allt är förenligt med värderingar som är djupt förankrade hos dem och som gör att de lyckas övervinna chocken.

Arbetslivet: en konflikt mellan generationer?

Robert Guédiguian försvarar tydligt vissa värderingar i sin film, och gör en rad konstateranden om **arbetslivet, situationen på arbetsmarknaden** och dess **utveckling**. Denna tematik framkommer tydligt i såväl filmens handling som i regin, framför allt genom valet av miljöer. Om man är uppmärksam lägger man märke till att det i bakgrunden i många scener och på filmaffischen finns lyftkranar, fabriker, transportfartyg eller andra inslag från arbetslivet, som exempelvis fackföreningsbanderoller. Filmen handlar alltså om arbetslivet och tar uttryckligen ställning för arbetarklassen, vars öde behandlas genom de olika generationernas motstridiga reaktioner och attityder: hela filmen bygger egentligen på kontrasten mellan det stabila paret Michel och Marie-Claire å ena sidan och deras angripare Christophe å andra sidan, som har ansvar för sina båda småbröder i en ”splittrad” familj.

De båda generationerna i filmen är tydligt tecknade, och praktiskt taget alla karaktärer hör hemma i någon av dem: generationen med paret Michel och Marie-Claire och deras vänner Raoul och Denise å ena sidan, och barnens generation, som är i 20–30-årsåldern, å andra sidan. Till denna generation hör även barnens pojk- respektive flickvän Gilles och Florence, och den unge Christophe.

Den äldre generationen verkar sammansvetsad och förenas av gemensamma värderingar. Dessa fyra karaktärer kommer alla från en arbetarmiljö som de har slagits för på ett eller annat sätt, och det är förmodligen tack vare att de har haft ett

arbete som de hela livet har kunnat leva på rätt sida av lagen, köpa vissa ägodelar och till och med ett vackert hus med terrass i Marseille.

Den andra generationen med unga föräldrar är mycket mer olikartad och heterogen, och deras problem och sätt att leva skiljer sig åt i grunden. Christophe försöker till exempel så gott det går att tillgodose sina och sina småbröders behov och Florences man är å sin sida tvungen att resa i sitt arbete och att vara borta från sin familj. Gilles har fullt upp med tillbyggnaden av en pergola i sitt moderna hus, som ligger vid havet i ett bostadsområde omgärdat av stängsel med portkod. Kontrasten mot Christophes lilla lägenhet i ett hus som verkar vara byggt på 60-talet är slående. I hans lägenhet finns bara det nödvändigaste, inredningen är enkel och väggarna slitna. Även om dessa detaljer bara skymtar förbi framställs den unga generationen alltså i filmen som mycket heterogen i fråga om boende, inkomster, familjesituation och livsstil.

Det finns också en annan påtaglig skillnad mellan de båda generationerna. Medan Michel och Marie-Claire försöker förstå vad som ligger bakom angreppet resonerar sonen Gilles i tämligen stereotypa banor: ”De är ute efter pengar och droger och sånt, och är beredda att göra vad som helst för en laddning droger.” Följaktligen förstår Michel och Marie-Claires barn inte föräldrarnas val att adoptera angriparens båda småbröder. För att förklara sin ståndpunkt för föräldrarna ställer de frågor som: ”Vad ska våra barn tro? Hur ska vi förklara för dem att det sover främlingar hos er? Har ni inga problem med att använda vår present för att ta hand om de här båda barnen som ni inte känner?” eller ”skulle Christophe ha gjort detsamma för er?”. Dessa frågor visar således att barnen framför allt styrs av egenintresse (eller av sin ”familjs” intresse i begränsad bemärkelse) och kanske till och med delvis av avundsjuka, och att de inte förstår sig på vad som egentligen är en enkel och självklar handling med solidaritet och självuppoffring.

Att Michel och Marie-Claire väljer att adoptera barnen, vilket fjärmar dem från sina egna barn, accepteras däremot slutligen av deras vänner. Filmens slut är otvetydigt: **solidaritet är en grundläggande värdering för den arbetargeneration** som Michel och Marie-Claire tillhör, men man kan naturligtvis frukta eller beklaga att denna värdering inte längre kommer att vara lika viktig för kommande generationer.

En syn på samhället

Genom att ställa två vuxna generationer mot varandra på detta sätt belyser Robert Guédiguian i ett bredare sammanhang samhällsutvecklingen och samhällets grundläggande värderingar. Samhället utvecklas således från att vara präglat av en stark solidaritetskänsla till att i större eller mindre utsträckning domineras av individualism. Denna individualism ska dock inte tolkas som egoism, eftersom barnens generation också agerar för de sina, genom att till exempel ge Michel och Marie-Claire en resa till Kilimanjaro. Dessa handlingar riktar sig dock till familjen eller till närstående personer och inte till en bredare grupp i likhet med Michel och Marie Claires handlingar.

Som regissören betonar i pressmaterialet har denna förändring skett till följd av de omfattande förändringarna på arbetsmarknaden, framför allt inom industrin. På några årtionden har det ekonomiska systemet för företag och arbetstagare i industriländerna förändrats avsevärt, vilket samtidigt har ändrat människors levnadssätt och tankebanor. Regissören beskriver därför med viss nostalgi den försämring av den sociala struktur

och den uppsättning värderingar som präglade den starka och stridbara arbetarklass som fanns kvar fram till slutet av 1970 talet. Arbetarna var då enade av en känsla av tillhörighet till en och samma grupp, de delade samma öde i kampen mot arbetsgivare och mot orättvisor, och de satte solidaritet i allas intresse framför ett fåtals egenintresse. De förutsattes nämligen inte bara försvara sina egna intressen utan förväntades även inom ramen för fackföreningar och politiska partier (framför allt socialistiska och kommunistiska) föra en allmän kamp mot alla former av utnyttjande och dominans i enlighet med det marxistiska slagordet ”Proletärer i alla länder, förena er!”.

Som Robert Guédiguian förklarar är den krympande arbetarklassen idag inte längre synlig i det offentliga rummet. Den lämnar därmed plats för en ny generation, som ställs inför en högre arbetslöshet än sina föräldrar och inför en ”flexibilitet” på arbetsmarknaden som kan vara destabiliserande. Denna nya generation har inte längre några gemensamma mål och tenderar att agera mer individualistiskt, främst utifrån sina egenintressen, och att fokusera på sina närstående – vänner eller familj – utan referens till en införlivande socialklass.

Även om denna arbetarklass är på väg att försvinna eller åtminstone bli mindre viktig, och att därmed känslan av att tillhöra en grupp med samma förutsättningar också försvagas, hoppas Robert Guédiguian ändå att en ”klassmedvetenhet” som även omfattar ”underpriviligierade personer” kan återuppstå, trots den dominerande individualismen, vilket skulle bidra till att skapa en verklig solidaritet för alla, liksom den som Michel och Marie-Claire visar på sitt sätt.

les grignoux

www.luxprize.eu
luxprize@europarl.europa.eu